

Smart power and promotion of Iran's regional position in West Asia

Vahid Ozeiri ¹

Seyed Rouhollah Haj Zargar Bashi²

Abstract

Smart power is a purposeful and intelligent combination of hard (coercion and coercion) and soft (persuasion and attraction) power, the use of which leads to improving the capabilities of a country in foreign policy and obtaining national interests with less cost and time. This problem has caused governments to try to use the combination of their soft and hard resources in different ways according to different conditions. Taking into consideration the surrounding developments of Iran in West Asia and the connection of Iran's national interests with these developments, the question arises, what is the role of intelligent power in Iran's use of its foreign policy in order to achieve the goals and national interests of the Islamic Republic? And the secondary question is, what are the strengths and weaknesses of Iran's smart power in its surrounding environment and with an emphasis on the West Asian region? The findings of this research show that by considering Iran's hard and soft measures in its surrounding environment, including in the countries of Iraq, Bahrain, Syria, and Lebanon, it can be said that Iran in order to gain influence and deal with the ever-increasing threats of smart power (soft power) and hard power) so that Iran's actions in the field of soft power pay attention to cultural capacity, discourse capacity, scientific capacity, media communication, tourism communication, prevention of psychological war and in solving three major challenges and threats which include the threat of America and Israel It is proxy wars and Salafism and separatism. It has used its hard power in an intelligent way with actions such as strengthening military power, sending advisory forces, strengthening proxy groups, military maneuvers. Also, sanctions and economic pressure have been considered as one of the tools of hard pressure on Iran through resistance economy and expansion of economic cooperation.

¹ Master of International Relations, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

V.ozeiri@gmail.com

² Assistant Professor, Culture and Communication Research Institute, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

R.zargarbashi@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۷ | تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۲۵

Knowledge of political interpretation

Vol 5, No 15, Spring 2023

ppt 53-88

دانش تفسیر سیاسی

سال پنجم، شماره ۱۵، بهار ۱۴۰۲

صفحات ۵۳-۸۸

قدرت هوشمند و ارتقای جایگاه منطقه‌ای ایران در غرب آسیا

وحید عذیری^۱

سید روح اله حاج زرگرباشی^۲

چکیده

قدرت هوشمند ترکیب هدفمند و هوشمندانه قدرت سخت (زور و اجبار) و نرم (اقتناع و جذابیت) است که بهره‌گیری از آن منجر به ارتقای توانایی‌های یک کشور در سیاست خارجی و کسب منافع ملی با هزینه و زمان کمتر است. این مسئله موجب شده است تا دولت‌ها تلاش کنند تا از ترکیب منابع نرم و سخت خود با توجه به شرایط مختلف به گونه‌های مختلفی استفاده کنند. با در نظر گرفتن تحولات پیرامونی کشور ایران در غرب آسیا و پیوند خوردن منافع ملی ایران با این تحولات این سؤال مطرح می‌شود که در راستای تحقق اهداف و منافع ملی جمهوری اسلامی نقش قدرت هوشمند در بهره‌گیری ایران در تحقق سیاست خارجی خود چیست؟ و سؤال فرعی این است که نقاط قوت و ضعف قدرت هوشمند ایران در محیط پیرامونی خود و با تأکید بر منطقه غرب آسیا چیست؟ یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که می‌توان با در نظر گرفتن اقدامات سخت و نرم ایران در محیط پیرامونی خود از جمله در کشورهای عراق، بحرین، سوریه، لبنان بیان

^۱ کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

V.ozeiri@gmail.com

^۲ استادیار پژوهشکده فرهنگ و ارتباطات دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

داشت که ایران در جهت دست‌یابی به نفوذ و مقابله با تهدیدات روزافزون از قدرت هوشمند (قدرت نرم و قدرت سخت) استفاده کرده است به طوری که اقدامات ایران در حوزه قدرت نرم توجه به ظرفیت فرهنگی، ظرفیت‌های گفتمانی، ظرفیت علمی، ارتباطات رسانه‌ای، ارتباطات گردشگری، جلوگیری از جنگ روانی بوده و در رفع سه چالش و تهدید عمده که شامل تهدید آمریکا و اسرائیل، جنگ‌های نیابتی و سلفی‌گری و تجزیه‌طلبی است از قدرت سخت خود به صورت هوشمند با اقداماتی چون تقویت قدرت نظامی، اعزام نیروهای مستشاری، تقویت گروه‌های نیابتی، مانورهای نظامی بهره برده است. همچنین تحریم‌ها و فشار اقتصادی به عنوان یکی از ابزارهای فشار سخت بر ایران از طریق اقتصاد مقاومتی و گسترش همکاری‌های اقتصادی مورد توجه قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: ایران، قدرت هوشمند، غرب آسیا، قدرت نرم، قدرت سخت

مقدمه

مسئله دستیابی، حفظ و ارتقای قدرت برای پیشبرد اهداف سیاسی همواره از مهم‌ترین محورهای مطالعاتی سیاست خارجی بوده است. آنچه در عصر جدید شاهد آن هستیم، سیر تکامل مفهوم قدرت و تنوع و ترکیب استفاده روزافزون از ابزارهای قدرت سخت و قدرت نرم و به اصطلاح قدرت هوشمند هستیم. اهمیت این تکامل از این حیث مطرح شده است که قدرت نرم و سخت در سیاست خارجی مکمل یکدیگر در تحقق اهداف از پیش تعیین شده کشور هستند بنابراین به کارگیری آن‌ها می‌تواند تأثیر فزاینده‌ای را در کارآمد سازی سیاست خارجی داشته باشد. بدین ترتیب باید به صورت اجمالی گفت که قدرت هوشمند، ترکیب مؤثر قدرت سخت و قدرت نرم به شیوه‌ای عمل‌گرایانه برای پیشبرد منافع کشورها در سطح منطقه و بین‌المللی است. هدف از انتخاب موضوع قدرت هوشمند و تطبیق آن با اهداف و چالش‌های سیاست خارجی در این پژوهش، حیاتی بودن ارتقای قدرت جمهوری اسلامی به جهت موفقیت در حل مسائل پیچیده و متنوع موجود و رفع چالش‌ها و تهدیدات ناشی از تحولات منطقه‌ای تأثیرگذار بر منافع ملی است البته باید در نظر گرفت که از آنجا که موضوع قدرت هوشمند نظریه‌ای است که از جانب جوزف نای و سوزان نوسل، آن‌هم معطوف به سیاست‌های آمریکایی بیان شده است کاربرد قدرت هوشمند برای سیاست‌های ایران با تعابیر دیگری باید مطرح شود. ناگفته نماند که به سبب کمبود منابع و پژوهش‌های قابل توجه در این حوزه جنبه نوآوری این پژوهش می‌تواند با پژوهش‌های آتی نیز تکمیل تر شود به هر حال این تحقیق گامی در جهت بررسی قدرت هوشمند جمهوری اسلامی بوده و تلاش داشته است تا به صورت کلی به کاربرت منابع و ابزارهای قدرت ملی که به کاهش هزینه‌ها، رشد توانایی‌ها و تضمین اجرای سیاست‌های خارجی ایران بر پایه قدرت هوشمند منجر شده است بپردازد. روش این

پژوهش توصیفی - تحلیلی است و جمع‌آوری مطالب آن نیز به صورت کتابخانه‌ای انجام پذیرفته است. سؤال اصلی پژوهش نیز این است که در راستای تحقق اهداف و منافع ملی جمهوری اسلامی نقش قدرت هوشمند در بهره‌گیری ایران در سیاست خارجی خود چیست؟ فرضیه مطرح‌شده این است که ایران با درک تحولات محیط پیرامونی خود در کشورهای عراق، بحرین، سوریه، لبنان در جهت دستیابی به نفوذ و مقابله با تهدیدات از دو مقوله قدرت سخت و نرم استفاده کرده به طوری که بعد نرم آن بر ترویج ارزش‌ها و نرم‌های انقلاب اسلامی و بعد سخت آن بر اقدامات و حمایت‌های نظامی متکی بوده است.

چارچوب نظری؛ قدرت هوشمند

قدرت به معنای امکان تأثیرگذاری بر رفتار دیگران به منظور دستیابی به نتیجه مطلوب است. در تحلیل قدرت که ناظر بر توانمندی دولت‌ها است باید گفت منبع قدرت نیز با توجه به شرایط زمانی و مکانی می‌تواند در طول زمان تغییر کند و برداشت‌های متفاوتی از اهمیت هر یک از آن‌ها شود (موسوی فر و دیگران، ۲۵:۱۳۹۰۹). قدرت هوشمند راه حلی برای پاسخگویی به محدودیت‌ها و ناکامی‌های قدرت سخت و نرم است. مفهوم قدرت هوشمند را اولین بار سوزان ناسل^۱ به معنای ترکیب هدفمند و خردمندانه قدرت سخت و نرم در مقابله با تهدیدات به کاربرد. وی معتقد بود: منابع اجباری و اقتاعی شامل توانایی‌ها و برتری‌های نظامی، اقتصادی، فرهنگی و ایدئولوژیک باید در یک جهت هماهنگ شوند تا برآیند آن تداوم برتری یک کشور را تضمین کند. از سوی دیگر جوزف نای نیز در سال ۲۰۰۳ مفهوم قدرت هوشمند را در برابر این باور اشتباه که قدرت نرم به تنهایی می‌تواند راهنمای سیاست خارجی باشد، مطرح کرد. در سال ۲۰۰۷، جوزف نای به همراه ریچارد آرمیتاژ، معاون وزارت خارجه آمریکا در دوره اول ریاست جمهوری جرج دبلیو بوش، هدایت کمیسیونی دو حزبی را در مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌المللی بر عهده

¹ Suzanne Nossel

داشت، که هدف تشکیل آن تحقیق و بررسی در زمینه شناساندن مفهوم قدرت هوشمند بود. نای و آرمیتاژ در گزارش خود در این مرکز، به اهمیت و ضرورت به کارگیری این نوع قدرت تأکید کردند. در این گزارش، قدرت هوشمند به معنای توسعه استراتژی منسجم، پایگاه منابع و جعبه‌ابزاری برای دستیابی به اهداف است. قدرت‌های رهبری که شامل قدرت سخت و قدرت نرم می‌شود. همچنین نای در کتاب بر همراه بودن قدرت سخت و نرم با یکدیگر به عنوان مکمل تأکید دارد. به نظر او، رهبران موفق در آینده افرادی هستند که توانایی به کارگیری دو قدرت را به صورت هوشمند داشته باشند (محسنی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱-۱۱۰).

انواع قدرت				
نوع	ماهیت	ابزار	اهداف	ویژگی
سخت	تهدید و ترس تطمیع و تشویق	عملیات نظامی روابط اقتصادی مذاکرات سیاسی	تغییر رفتار سیاسی تحویل قوانین حقوقی تعیین رویه خاص	آشکار و سریع پرهزینه و یک‌سویه دفعی و تحکم‌آمیز
نرم	جذابیت و اقناع گری عقیده ارزش و ایدئولوژی رفتار	رسانه و ارتباطات فرهنگی دیپلماسی عمومی و تبلیغات	الگوسازی ذهنی استحاله عقیدتی تغییر چشم‌اندازها	تدریجی دوسویه هیجانی، پنهان، کم‌هزینه و ماندگار

هوشمند	جامع‌نگری و هم‌بینی هماهنگ‌سازی و تنظیم‌گر	ابزار سخت و نرم قدرت، رهبران و ساختار هوشمند	شبکه‌سازی ارتباط دهی و انسجام‌بخشی	رابطه محور، محیطی، آینده‌نگر، فرآیندی، خودمولد و ارگانیک
--------	--	--	------------------------------------	--

(جلیلی، ۱۳۹۹: ۳۴)

دیپلماسی هوشمند به منزله «هم‌افزایی» میان قدرت نرم و قدرت سخت، یعنی به منزله بهره‌گیری از تمام ظرفیت‌های فنی روزآمد است. در چالش‌ها، تهدیدها و منازعات این‌گونه بود که کاربرد «قدرت سخت» را منحصر به شرایط جنگی و کاربرد قدرت نرم را بیشتر در شرایط صلح و آرامش می‌دانستند، درحالی‌که چالش‌ها، تهدیدها و منازعات آینده نه تنها ابعاد نرم را شامل می‌شوند، بلکه ابعاد سخت قدرت را نیز تحت سیطره خود قرار داده‌اند.

چرخه استراتژیک قدرت	
چرخه قدرت سخت	تهدیدات عینی و محسوس همراه با اعمال رفتارها در قالب ملاحظات نظامی
چرخه قدرت نرم	فرهنگی و اجتماعی ارزش‌ها و الگوهای رفتاری مورد قبول یک نظام سیاسی
چرخه قدرت هوشمند	چند بعدی و پیچیده و نامتعارف بودن در ابعاد سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و ارتباطی

به‌طور کلی می‌توان گفت، دیپلماسی هوشمند برآمده از خاستگاه و بستر قدرت هوشمند است.

اشکال و روش‌های به‌کارگیری قدرت هوشمند

در کل شش نوع روش برای به‌کارگیری قدرت هوشمند علیه اهداف قابل‌بیان است که عبارت‌اند از: شکل موازی، متوالی، دورانی، مولد، متغیر و شبکه‌ای.

مدل موازی: استفاده موازی از قدرت، به کار گرفتن انواعی از قدرت نرم همراه با انواعی از قدرت سخت، به سادگی و به طور هم‌زمان، تدریجاً و متمرکز علیه چند کشور یا نقاط هدف است. نمونه موفق آن در جنگ سرد آمریکا و شوروی مشاهده است.

مدل متوالی: شکل متوالی استفاده از انواع قدرت، مانند مدل موازی عمل می‌کند با این تفاوت که به کارگیری قدرت سخت و نرم هم‌زمان نیست، اما با صرف کمترین هزینه، متمرکز و پایدار بر انجام هدفی خاص است. نمونه اول را می‌توان در مواجهه آمریکا با لیبی و عراق و نمونه دوم را در برخورد آمریکا و افغانستان می‌توان یافت.

مدل دورانی: در این مدل بسته به میزان اطاعت‌پذیری دولت هدف در قبول کردن پیشنهاد هویج (تطمیع) درازای نخوردن چماق (تهدید)، اعمال قدرت سخت و نرم به صورت بازی شرطی تکرار می‌شود. نمونه آن برجام است.

مدل مولد: شیوه مولد در به کارگیری قدرت سخت و نرم، شکلی فریبنده است که دولت رقیب نمی‌تواند به سادگی دریابد با کدام نوع از قدرت مواجه است. این مدل همچون عروسک‌های تودرتوی ماتروشای روسی است که هر عروسک در دل خود عروسکی دیگر را پنهان دارد و وجود هر کدام، نفوذ خاموش دیگری را خبر می‌دهد. مثلاً آمریکا با هالیوود تأثیری فریبنده در تبلیغ و توجیه ارتش و عملکرد نظامی این کشور در افغانستان و عراق را می‌سازد یا مثلاً کمک‌های بشردوستانه یا خدمات هلال‌احمری ارتش آمریکا.

مدل متغیر: مدل متغیر الگویی است که در آن بسته به قدرت تدافعی و سطح هشپاری رقیب، در هر دوره جهتی خلاقانه و غیرقابل پیش‌بینی برای اعمال قدرت نرم و سخت در نظر گرفته می‌شود. مثل خروج آمریکا از برجام

مدل شبکه‌ای: مدل شبکه‌ای قدرت هوشمند، شکلی پرهزینه، پیچیده و برنامه محور برای شکست راهبردی و مرعوبیت همه‌جانبه دولت رقیب محسوب می‌شود. این مدل شباهت زیادی به تقابل ترکیبی یا جنگ‌های موسوم به نوع هیبریدی دارد. از جمله اقدامات اسرائیل

علیه محور مقاومت که از طریق سرویس‌های اطلاعاتی انجام می‌شود (ابوالحسن شیرازی و جعفری فر، ۱۴۰۱: ۲۵۳-۲۵۲).

ضرورت‌های توجه به قدرت هوشمند ایران در منطقه

با در نظر گرفتن پیشینه تاریخی و جغرافیایی، ظرفیت‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و در نهایت روی کار آمدن نظام سیاسی دینی و انقلابی در ایران شاهد بروز انواع مخاصمات نرم و سخت علیه ایران هستیم. به‌علاوه بروز تحولات چند دهه اخیر باید گفت اهمیت قدرت هوشمند روزبه‌روز برای ایران بااهمیت‌تر می‌شود چراکه برخورد با آن‌ها نیازمند منابع، زمان و به‌کارگیری انواع نیروها است. از همین رو قدرت هوشمند می‌تواند به‌عنوان یک استراتژی در سیاست خارجی عامل مهمی در مدیریت و رفع چالش‌های پیش رو باشد. مهم‌ترین تحولاتی که ایران را به کاربست قدرت هوشمند هدایت می‌کند عبارت است: ۱- تحولات سریع و دومینویی جغرافیایی از افغانستان تا سوریه و از سال ۲۰۱۱ الی ۲۰۲۱؛ ۲- تحریم‌ها و فشارهای خارجی برای محدودسازی کنشگری ایران؛ ۳- وجود ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل ایران؛ ۴- وجود تهدیدات آشکار و غیر آشکار دولتی و غیردولتی علیه ایران در منطقه و فرا منطقه؛

توضیحات	تحولات و تهدیدات
این تحولات از پایان جنگ سرد آغاز شده است و شامل حمله آمریکا به افغانستان و عراق، وقوع بهار عربی، ظهور داعش، تحولات سوریه و یمن، مسائل صلح فلسطین و اسرائیل است. در تمامی این اتفاقات منافع و امنیت ایران تحت‌الشعاع قرار گرفته است.	تحولات سریع جغرافیایی و زمانی دومینووار از افغانستان تا سوریه (۲۰۲۱-۲۰۱۱)
با در نظر گرفتن مباحث ایران هراسی، امنیتی سازی برنامه هسته‌ای ایران شاهد افزایش فشارها و تهدیدهای	تحریم‌ها و فشارها برای محدودسازی کنشگری ایران

کشورهای منطقه و فرامنطقه‌ای در جهت مهار ایران با تحریم‌های شکننده هستیم.	
این ظرفیت‌ها شامل منابع مادی و غیرمادی، ملی و فراملی، درون‌مرزی و برون‌مرزی می‌شود.	وجود ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل ایران
این تهدیدات شامل اقدامات تروریستی اسرائیل علیه منافع و نیروهای مرتبط با ایران، ظهور تروریسم، دخالت‌های آمریکا در منطقه در ایجاد نظم آمریکایی، ایران هراسی، استقلال‌طلبی گروه‌های قومی، دگرگونی در نگرش‌ها و مواضع ملت‌ها و دولت‌ها علیه ایران است	وجود تهدیدات آشکار و غیر آشکار علیه ایران از سوی منطقه و فرامنطقه

منبع: نگارنده

ظرفیت‌های قدرت هوشمند ایران

بررسی ظرفیت‌های قدرت نرم

ظرفیت فرهنگی: ایران به‌عنوان یکی از کشورهای بزرگ خاورمیانه نه تنها در داخل مرزهای خود دارای تنوع قومیتی است بلکه در خارج نیز با کشورهای همسایه شده است که از اقوام مختلف پیشین ایرانی تشکیل شده است مثلاً سیاست‌های نئوعثمان‌گری ترکیه، شکل‌گیری کردستان بزرگ، تحرکات تروریستی در مرزهای شرقی ارتباط با امنیت ایران دارد با توجه به تعریف امنیت برای یک کشور که داشتن یا به دست آوردن اطمینان نسبت به سلامت موجودیت و مایملک و همچنین نسبت سنجی به اعتبار و موقعیت و در کل در قبال هر آنچه زیر چتر منافع ملی قرار می‌گیرد (مجتهد زاده، ۱۳۸۱: ۵۴). اما وجود اشتراک زبانی، قومی و مذهبی طایفه‌ها و اتباع مرزنشین کشورهای همسایه عامل واسطه‌ای و مؤثری در تسهیل ارتباط و همچنین تقویت همکاری‌های مرزنشین‌ها و متحدشدن آن‌ها با یکدیگر باهدف پشتیبانی و تقویت امنیت مرزهای ایران نیز شده است و به عبارتی ایران با تبدیل

تهدید به فرصت تلاش کرده است تا از ظرفیت‌ها ملی خود بهره‌گیری کند. به نظر می‌رسد که الگوی نظم غیرخطی، الگوی نظامی هوشمند است که بر اساس آن در راستای تحول سیستم بین‌المللی، الگوی نظم بین‌المللی تحول‌یافته و نظم‌های منطقه‌ای از اهمیت بسزایی برخوردار شده‌اند. در اینجا شبکه‌سازی در نظم‌های منطقه‌ای مهم می‌شود.

ظرفیت‌های گفتمانی: از مصادیق قدرت نرم ایران ظرفیت‌های گفتمانی آن است. برای مثال سه کشور بحرین، عراق و یمن را اگر در نظر بگیریم باید بگوییم زمینه‌ها متعددی در هر سه کشور چون دارا بودن پیوندهای تاریخی، فرهنگی، مذهبی با ایران موجب شده است تا گفتمان انقلاب اسلامی ایران از نفوذ قابل توجهی در این کشورها برخوردار باشد به طوری که توانسته است به رواج اسلام انقلابی، ارتقای جایگاه سیاسی و اجتماعی شیعیان، بروز جنبش‌های متعدد شیعیان و تلاش برای الگوبرداری از ارزش‌های انقلاب اسلامی منجر شود؛ بنابراین برخی از مهم‌ترین تحولات جاری در هر یک از این کشورها را می‌توان بازتابی از انقلاب اسلامی ایران تلقی کرد. در این راستا، شکل‌گیری و تبدیل شدن جنبش الحوثی از دل گروه‌های شیعی به یکی از مهم‌ترین نیروهای سیاسی-مذهبی یمن (رهبران آن از جمله سید حسین الحوثی تحت تأثیر افکار و شخصیت امام خمینی (ره) از مصادیق قدرت ایران در منطقه است) (آل سید غفور و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۵۳). مورد دیگر بحرین است که بدون شک انتقال پیام‌های مشترک میان دو ملت ایران و بحرین با مشترکات مذهبی، تاریخی و فرهنگی فراوان در تهییج و بیداری شیعیان این کشور بسیار مؤثر بوده است. در این کشور اندکی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جبهه‌ی آزادی‌بخش ملی بحرین، به‌عنوان یکی از تشکلهای شیعی بحرینی، به رهبری شیخ عصفور و شیخ عسگری، در سال ۱۹۷۹ م. تأسیس شد و هدف اصلی خود را هم چون آرمان انقلابی مردم ایران، قطع ایادی بیگانه و اخراج کلیه‌ی کارگران مستشاران خارجی عنوان کرد. هم‌چنین کودتای شیعیان بحرین به رهبری «سید هادی مدرسی»، شاگرد امام خمینی در حوزه‌ی علمیه نجف، نیز باید در زمره‌ی آثار انقلاب اسلامی در روند بیداری اسلامی در بحرین

دانست (ابوالفتحی و پیرمحمدی، ۱۳۹۳: ۶۰-۵۹). در واقع به تعبیر در واقع، مایکل فیشر ایدئولوژی انقلابی تشیع حاوی شاخص‌های عمده‌ای است که نمایانگر توان فزاینده تفکر دینی در دوران معاصر به منظور رهبری یک نهضت انقلابی و سرنگون سازی یک نظام سیاسی است (اشرفی، ۱۳۹۳: ۱۱۶). مورد دیگر عراق است. جمهوری اسلامی ایران نیز همانند سایر واحدهای سیاسی، نیازمند بازشناسی، تقویت و کار بست قدرت نرم است تا بدین وسیله قدرت ملی خویش را ارتقاء بخشد در این میان، کشور عراق به عنوان کشوری استراتژیک، توجه بسیاری از بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی را به خود جلب کرده است و به عرصه رقابت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی تبدیل شده و بازیگران مختلف سعی دارند بانفوذ و تأثیرگذاری بر این کشور، سیاست‌های مطلوب خود را در منطقه حساس خاورمیانه دنبال کنند. اهداف جمهوری اسلامی ایران در عراق نوین را می‌توان به شرح زیر تبیین نمود: حفظ تمامیت ارضی عراق، با توجه به مرز ۱۳۳۶ کیلومتری که طولانی‌ترین مرز خشکی ایران است، عدم شکل‌گیری دولت ضد ایرانی با افزایش نفوذ خود در عراق، به‌خصوص از طریق رویکردهای فرهنگی، اهتمام برای ایجاد دولت باثبات، عدم شرکت عراق در ائتلاف‌های ضد ایرانی با به چالش کشیدن آمریکا، حفظ و تقویت جایگاه مرجعیت حوزه و علما در تحولات عراق، توسعه روابط دوجانبه با عراق، تعجیل در توسعه مناسبات اقتصادی به‌ویژه باهدف دستیابی به بازارهای داخلی عراق، نهادینه شدن حضور شیعیان در ساختار تصمیم‌گیری، با تأکید بر نهادینه‌سازی ساختار دموکراتیک. همچنین گفت‌وگو، مقاومت، موج احساسات ضدآمریکایی در منطقه غرب آسیا و به‌ویژه در میان گروه‌های وابسته به جبهه مقاومت، افزایش پیدا کرد و با ساخت یک جبهه متحد ضدآمریکایی و موفقیت‌هایی که این جبهه در برابر رژیم صهیونیستی کسب کرد، نظریه سازش با آمریکا و رژیم صهیونیستی را با چالش جدی روبرو کرد و مانع اجرای طرح‌های آمریکایی- صهیونیستی در منطقه شد. (عرب پور، ۱۳۹۹). در این راستا بر اساس اندیشکده امنیت ملی (داخلی) اسرائیل «در گزارشی اعتراف کرد که این رژیم در جنگ روایت‌ها از جنبش

مقاومت اسلامی فلسطین (حماس) شکست خورده است. اندیشکده بیان می‌دارد که حتی گروه‌های مقاومت و در رأس آن‌ها حماس، در نام‌گذاری جنگ سال گذشته (شمشیر قدس در برابر نگهبان آتش) موفق عمل کرده و توانسته خود را به‌عنوان حامی قدس نشان داده و بر فلسطینی‌های کرانه باختری، قدس و اراضی اشغالی تأثیر بگذارد و روایت خود را پیش ببرد (tasnimnews, 1401).

ظرفیت علمی: در بعد علمی و آموزشی، در حال حاضر ۱۶ هزار دانشجوی غیر ایرانی در ایران شاغل به تحصیل‌اند که بخش قابل‌توجهی از آن را دانشجویان عراقی تشکیل می‌دهند. ایران با تأسیس دانشگاه‌ها و مراکز علمی و مذهبی مختلف در داخل و خارج از کشور و فراهم کردن زمینه تحصیل دانشجویان شیعه‌مذهب خارجی توانسته است فرصت‌های مناسبی را ایجاد نماید. تأسیس و توسعه مراکزی از جمله دانشگاه بین‌المللی مصطفی، دانشگاه بین‌المللی آل‌البیت، مؤسسه آموزش عالی اهل‌البیت، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، دانشگاه ادیان و مذاهب، جامعه الزهراء، مدرسه علمیه نرجس مشهد و ... در این راستا قابل‌توجه و ارزیابی است. باید توجه داشت که مؤسسات آموزشی و دانشگاهی فوق که پذیرای محصلان کشورهای اسلامی هستند و در این میان، کشور عراق دارای سهم قابل‌توجهی در این مورد است.

ارتباطات رسانه‌ای: رابرت کوهن و جوزف نای معتقدند که انقلاب اطلاعاتی-ارتباطی به‌عنوان پدیده‌های ملموس، فراگیر و مؤثر، تأثیر بسزایی بر منابع قدرت می‌گذارد و در قرن ۲۱ فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی مهم‌ترین منبع قدرت شناخته می‌شوند. قدرت نرم به‌گونه‌ای محسوس در اقل فرهنگ‌ها از طریق برنامه‌های تلویزیونی، رادیویی و ... اثرگذار است؛ بنابراین سازوکارهای این فناوری نظیر ماهواره‌ها، امواج نامرئی شبکه‌های الکترونیکی جهانی، تاروپود قدرت تمدن‌های آینده را تشکیل می‌دهند (صباغیان و سروستانی، ۱۳۹۴: ۱۴۰). در دنیای امروز، رسانه‌ها بازیگران غیردولتی سیاست‌گذاری خارجی کشورها به‌شمار می‌روند که فعالیت آن‌ها را نه می‌توان کامل مهار کرد و نه

می‌توان نادیده گرفت، آن‌ها در گفتمان سنتی سیاست خارجی تغییرهای فراوانی ایجاد کرده‌اند و دولت‌ها را به تحول در تصمیم‌گیری و اجرای سیاست خارجی وادار کرده‌اند. در واقع، در پی جایگاه نوین گفتمان سازی و تصویرسازی در تعامل‌های سیاسی، نقش رسانه‌ها نیز در اقناع دیگران بسیار مهم‌تر از گذشته شده است. اهمیت راهبرد رسانه‌ای از آن‌روست که مخاطبان برنامه‌های رسانه‌ای، بسیار گسترده‌تر از مخاطبان مبادله آموزشی هستند. جوزف نای در کتاب قدرت نرم، از سازمان‌های فراملی دولتی و غیر حکومتی، روزنامه‌ها و رسانه‌ها به‌عنوان بخش‌هایی نام می‌برد که با استفاده از فن‌آوری‌های ارتباطی، شبکه‌ای از روابط ایجاد کرده‌اند که برآیند آن تولید قدرت نرم است. براین اساس، رسانه یکی از توانمندترین ابزارهای تأثیرگذار در اقتدار نرم کشور است (گلشن پژوه، ۱۳۹۱: ۱۳۱). از ظرفیت‌های قدرت نرم ایران این است که از طریق دینامیک فرهنگ و از طریق هویت دینی، سعی در ایجاد شبکه ژئوکالچر کند و کشورهای مسلمان را در قالب یک شبکه ژئوکالچر گرد هم آورد. از این‌رو جمهوری اسلامی ایران توجه به این مقوله‌ها در دیپلماسی عمومی، مسئولان کشور را بر آن داشته تا روزنامه‌هایی به زبان‌های انگلیسی و عربی به‌منظور انعکاس اخبار و آشنایی شهروندان دیگر کشورها و یا افراد مقیم در ایران با فرهنگ و سیاست‌های داخلی و بین‌المللی انتشار می‌یابد. روزنامه‌های ایران نیوز، ایران دیلی، تهران تایمز و کیهان انگلیسی بیشتر مخاطبان خود را در پایتخت‌های اروپایی، آمریکای شمالی و بعضاً آسیایی و آفریقایی جستجو می‌نماید. روزنامه‌های الوفاق و کیهان عربی نیز کشورهای عرب‌زبان خاورمیانه و آفریقا را پوشش می‌دهند. همچنین سیمای جمهوری اسلامی ایران، در بعد برون‌مرزی دارای شش شبکه جهانی، جام جم ۱-۲-۳، العالم، سحر، الکوثر، پرس تی وی و صدای آشنا است که ایرانیان، مسلمانان و سایر مخاطبان در خارج از کشور را پوشش می‌دهند، که در اینجا و در رابطه با عراق، شبکه‌های عربی زبان اهمیت اساسی دارند. اندیشکده «امریکن اینتر پرایز» در تحلیلی پیرامون قدرت نرم ایران می‌نویسد که در مناطقی که در آن

پیش‌زمینه‌ای از فرهنگ اسلامی-ایرانی موجود نیست، مقام‌های ایران با استفاده از رسانه و سرمایه‌گذاری در مسیر موفقیت گام برمی‌دارند. جمهوری اسلامی ایران با اختصاص سرمایه به دست تصمیم‌گیرندگان از یک سو و رویکرد رسانه‌ای فراگیر راهبردهای خرد و کلان را به طور موثری ترکیب می‌کند و بدین وسیله دسترسی خود را اغلب در قیاس با رقبا جامع‌تر می‌نماید. رویکردی که مقدم بر اشتیاق ایرانی‌ها در استفاده از قدرت سخت قرار دارد (paydarymelli, 1396).

ارتباطات گردشگری: در ایران به دلیل دارا بودن موقعیت ویژه فرهنگی-مذهبی، بستر مناسبی برای رشد و توسعه گردشگری زیارتی فراهم است. طبق آمار تاکنون ۸ هزار و ۹۱۹ مکان مذهبی مقدس در کشور شناسایی شده که از این تعداد ۴ هزار و ۳۱۹ مورد آن در زمره آثار ثبت‌شده در فهرست میراث ملی نیز قرار دارند و علاوه برداشتن جاذبه زیارتی، دارای جاذبه‌های فرهنگی-تاریخی هم هستند. (عرب خدری، ۱۳۸۷: ۵۳). تنوع مراکز، آثار، ابنیه تاریخی و عبادتگاه‌های ادیان مختلف باعث شده تا ایران قابلیت جذب گردشگر را در بیشتر حوزه‌های مذهبی دنیا داشته باشد. علاوه بر اماکن اسلامی، معابد، کلیساها و اماکن مقدس سایر ادیان در ایران می‌تواند کشور را به مقصد بسیاری از گردشگران مذهبی تبدیل نماید. مهم‌ترین مقصد گردشگران زیارتی در ایران شهرهای مشهد و قم هستند که به‌ویژه مورد توجه شیعیان قرار دارند. همه‌ساله تعداد فراوانی از شیعیان به‌ویژه از کشورهای همسایه برای زیارت اماکن مذهبی این دو شهر به ایران سفر می‌کنند. یکی از این کشورهای همسایه، عراق است که حضور حداکثری شیعیان در این کشور عامل روابط بیشتر بین دو کشور است. (احمدی، ۱۳۹۰: ۲۲۵). از اقدامات رسانه‌ای می‌تواند برجسته‌سازی نقش ایران در مبارزه با افراطی‌گری و تروریسم، کمک به تقویت روندهای سیاسی، حل بحران‌ها، نفی مداخله خارجی، مخالفت با نظامی‌گری و حمایت از تحقق خواسته‌ها و مطالبات مردم منطقه باشد. ایران در مورد بحران یمن نیز همین مسیر را دنبال کرده است. مجریان سیاست خارجی کشورمان از آغاز نهضت مردمی این کشور

به‌ویژه در دوره اخیر بر این موضوع تأکید کرده‌اند که آغاز گفت‌وگوهای ملی راهکار برقراری ثبات و آرامش و تحقق خواسته‌های مردم یمن است. ایران تأکید دارد که این گفت‌وگوها باید باهدف پایان دادن به تنش و جنگ قدرت در این کشور و با حضور همه احزاب و گروه‌های تأثیرگذار سیاسی و قومی صورت پذیرد (نجات، موسوی و صارمی، ۱۳۹۵: ۱۷۰-۱۶۵). مرکز آمریکایی مطالعات کشورهای عرب حوزه خلیج فارس AGSIW بیان می‌دارد که جمهوری اسلامی ایران نه تنها به‌عنوان منبع اصلی حمایت و تقویت [کشور و ملت] سوریه شناخته می‌شود بلکه به‌عنوان بازیگر کلیدی در بازسازی این کشور محسوب می‌شود. حتی اندیشکده آمریکایی امریکن اینترپرایز در تحلیل وضعیت کنونی عراق و چگونگی کاهش نفوذ ایران، کاهش وابستگی عراق به ایران در حوزه‌های مختلف انرژی از جمله گاز، برق و... را پیشنهاد می‌دهد.

ظرفیت نرم مقابله با دشمن: بعد از فروپاشی نظام دوقطبی غرب به رهبری آمریکا و شرق و به رهبری شوروی، نظام سلطه که در ابتدا تلاش داشت با جنگ بین تمدنی، انقلاب اسلامی و پیامدهای آن را مهار کند، سیاست خود را بر جنگ درون تمدنی جهان اسلام نیز معطوف کرد و گروه‌هایی مانند القاعده، جبهه النصره و داعش بر اساس راهبرد جدید آمریکا، یکی پس از دیگری ظهور کردند (حیدری، ۱۳۹۸: ۲۹). ایران می‌کوشد تا بر اساس امنیت دسته‌جمعی، تبیین الگوی توسعه همه‌جانبه و درون‌زا، بیداری اسلامی و احیای تفکر ارزش‌های دینی، جایگاه محوری در منطقه، الهام‌بخش در خاورمیانه بر اساس الگوی مردم‌سالاری دینی، بهره‌گیری از قدرت اطلاعاتی و رسانه‌ای برای تبیین پیام عدالت، صلح و عزت، حکمت و مصلحت، عضویت فعال و اثرگذار در سازمان‌های منطقه‌ای و فرا منطقه، تقویت راهبرد چندجانبه‌گرایی و نفی سیاست‌های یک‌جانبه‌گرایانه آمریکا در منطقه، سرمایه‌گذاری در دیپلماسی عمومی، با بهره‌گیری از قدرت هوشمند تأکید کند (جنیدی و ملائی، ۱۳۹۸: ۸۶-۸۵). از همین رو، استقرار صلح عادلانه و مقاومت امری نیست که تنها با روش‌های نظامی مدرن و سلسله‌مراتب نظامی‌گری به دست آید. برای استقرار

صلح عادلانه در مکتب شهید سلیمانی، نیروهای مردمی فاطمیون، حشد الشعبی و دیگر نیروهای مردمی و بسیجی هستند که نقش تعیین کننده و اساسی دارند. حضرت امام (ره) در اواخر عمر مبارک خویش، یک آرمان داشتند و آن تأسیس بسیج جهانی مستضعفان بود. به هر دلیل این آرزو برآورده نشد تا اینکه حاج قاسم توانست آن آرمان فراموش شده را احیا کند. در سوریه، عراق و کشورهای دیگر بسیج را راه اندازی و سازمان دهی نمود و بسیج لبنان را - به عنوان قدرتی که توانست بر هم زننده توازن قدرت در منطقه باشد - تقویت کرد (حسینیان ۱۳۹۹) عنصر مجاورت در تهدید زایی داعش برای ایران نقشی کلیدی بازی کرد. دیپلماسی هوشمند در قالب دیپلماسی شبکه‌ای جایگزین دیپلماسی سنتی شده است. در واقع تحت این شرایط با اصل مهم دیگری تحت عنوان اصل تنوع مواجه می‌شویم؛ به این معنی که با موضوعات متعدد و با ابزار متعددی در رسیدن به هدف مواجه می‌شویم. در این میان شهید سلیمانی با درک این واقعیت که تغییر استراتژیک القاعده عراق (دولت اسلامی عراق و شام یا همان داعش) استراتژی مبارزه را از غرب به سمت هویت‌های مذهبی درون جهان اسلام تغییر داده است و تلاش دارد تا با ایجاد فضایی از تخریب، ترور، خشونت، ارباب، مشاجرات عقیدتی و ناامنی روانی و فیزیکی، واگرایی‌های میان ادیان و مذاهب اسمی را به اوج خود رساند به مبارزه برخاست (ساداتی نژاد، ۱۳۹۹: ۱۴۷). او با اشاره به جنایات داعش، خطر بزرگ را تصویر نادرست از اسلام وارونه می‌داند که مبتنی بر همان اسلام آمریکایی و انگلیسی و توسط داعش و حامیان آن‌ها به دنیا ارائه و در ذهن مردم جهان نقش می‌بندد (حسینی ۱۳۹۹)؛ بنابراین یکی از اقدامات مهم حاج قاسم این بود که ایشان همه مجموعه‌های مجاهد و مبارزان را ذیل پرچم مبارزه با صهیونیسم منسجم و یکپارچه نمود به طوری که هویت اصلی همه نیروهایی که با ایشان کار می‌کردند اعم از عراقی، لبنانی، افغانستانی، سوری و یمنی و... مخالفت با صهیونیسم و ضدیت با اسرائیل بود (نظیف ۱۳۹۹).

اندیشکده آمریکایی مطالعات راهبردی و بین‌المللی اقدام به بررسی توسعه استراتژی منطقه‌ای ایران و محور مقاومت کرده است و قطع حمایت‌های تهران از متحدان خود در محور مقاومت را ضروری می‌داند. مقابله بانفوذ ایران مستلزم یک استراتژی وسیع و منطقه‌ای برای محاصره و تضعیف محور مقاومت است و متناسب با آن طراحی استراتژی‌های محلی برای خشی کردن و تضعیف متحدان مقاومت باید مدنظر قرار گیرد. از همین رو، می‌توان دلیل مخالفت آمریکا با توسعه روابط ایران و کشورهای منطقه را بیان کرد. نوع برداشت ایران از چارچوب‌های هویتی و ایدئولوژیک خود و آمریکا، ایالات متحده را به دشمنی کانونی برای آن تبدیل کرده است. با این حال در طرف مقابل نیز برداشت‌های ایدئولوژیک و هویتی خاص آمریکا در خصوص ایران به تشدید منازعات و رقابت‌ها انجامیده است. در حالی که در نگرش‌های ایدئولوژیک ایران، آمریکا را به‌عنوان شیطان بزرگ، مسئول بسیاری از نابسامانی‌ها در جهان اسلام و نقض حاکمیت ملی و ضدیت با استقلال و منافع آن می‌داند، طرف آمریکایی نیز نگرش‌های مشابهی را در خصوص ایران مطرح می‌کند. تلقی ایران به‌عنوان دولتی بنیادگرا و مخالفت آشکار آن با اصول و هنجارهای مسلم بین‌المللی و طرح اتهاماتی چون حمایت از تروریسم و درنهایت گنجاندن ایران در محور شرارت از جمله نشانه‌های مهم تلقی ایدئولوژیک آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران است (اسدی، ۱۳۹۳: ۱۳۶-۱۳۵).

مصادیق قدرت سخت ایران

ایران در رفع سه چالش و تهدید عمده که شامل تهدید آمریکا و اسرائیل، جنگ‌های نیابتی و سلفی‌گری و تجزیه‌طلبی است از قدرت سخت خود به‌صورت هوشمند با اقداماتی چون تقویت قدرت نظامی، اعزام نیروهای مستشاری، تقویت گروه‌های نیابتی، مانورهای نظامی بهره برده است. همچنین تحریم‌ها و فشار اقتصادی به‌عنوان یکی از ابزارهای فشار سخت بر

ایران از طریق اقتصاد مقاومتی و گسترش همکاری‌های اقتصادی مورد توجه قرار گرفته است که در ادامه به هریک از این موارد پرداخته خواهد شد:

تقویت قدرت نظامی: توانایی نظامی یکی از ارکان قدرت هوشمند است. در قدرت هوشمند، توانایی نظامی صرفاً به معنای استفاده از این ابزار نی ست، بلکه ابزار نظامی به‌عنوان اهرمی قوی، دیگر ابزارها را در دست یافتن به هدف کمک خواهد کرد و در نهایت به‌عنوان آخرین گزینه و در صورت اطمینان از اثربخش بودن آن به کار گرفته خواهد شد. بر اساس رده‌بندی توان نظامی کشورهای جهان توسط «گلوبال فایرپاور» رتبه ایران در این گزارش چهاردهم اعلام شده است^۱. این رده‌بندی بر اساس اطلاعات رسمی است که در دسترس می‌کند یا خود کشورها ارائه می‌دهند. برخی کشورها بیشتر از توان واقعی خود را معرفی می‌کنند و برخی مانند ایران و روسیه کمتر از میزان واقعی خود را نشان می‌دهند. قدرت نظامی را تعداد نفرات و تعداد ادوات تعیین می‌کند. سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ شمسی برای جامعه ایرانی تبلور ویژگی‌های مانند امن بودن، مستقل بودن و مقتدر بودن، با سامان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه‌جانبه و پیوستگی مردم و حکومت ذکر شده است (کوچکی و همکاران، ۱۳۹۶: ۶۰). طرز تفکر تهران مبنی بر تمرکز روی دفاع [و نه تهاجم] و جنگ نامتقارن، منعکس‌کننده مقاطع تاریخی مختلف در ایران و مواجه شدن این کشور با تهدیدات خارجی است. مؤسسه امریکن اینترپرایز در انتهای گزارش خود بیان می‌کند که ظرفیت‌های نامتقارن ایران به‌خودی‌خود معضلات بی‌شماری را مقابل آمریکا و متحدان این کشور به وجود آورده است. حال اگر ایران بخواهد در سایه کاهش تحریم‌ها،

^۱ طبق گزارش گلوبال فایر پاور رتبه‌بندی جهانی قدرت نظامی در سال ۲۰۲۱ به شرح زیر است: ۱- ایالات متحده آمریکا ۲- روسیه ۳- چین ۴- هند ۵- ژاپن ۶- کره جنوبی ۷- فرانسه ۸- انگلیس ۹- برزیل ۱۰- پاکستان ۱۱- ترکیه ۱۲- ایتالیا ۱۳- مصر ۱۴- ایران ۱۵- آلمان ۱۶- اندونزی ۱۷- عربستان سعودی (بنگرید به: www.isna.ir/news/99110100846)

ظرفیت‌های متعارف هوایی، دریایی، زمینی و موشکی خود را هم تقویت کند، چالش‌های امنیتی منطقه‌ای در خاورمیانه از این هم پیچیده‌تر خواهد شد، اگرچه ممکن است یک نکته مثبت هم برای آمریکا داشته باشد. گزارش، از ساختاری «مشبک» در عملیات نظامی ایران سخن می‌گوید که در آن «یک کمپین خارجی «ارتش» ممکن است به سرعت تبدیل به یک کمپین داخلی شود، یا اقدامات سپاه پاسداران ممکن است از وجه دفاع از حکومت به وجه بازدارندگی و اعمال قدرت و بعد دوباره به وجه بازدارندگی تغییر کند، یا تلاش شود تا هر سه هدف به صورت هم‌زمان محقق شوند.» به نظر این اندیشکده دکترین نظامی ایران به خودی‌خود از تفکرات انقلابی اسلامی نشئت نگرفته، بلکه عمدتاً بر اساس درس‌های آموخته‌شده [و تجربه‌های] نظامی، باهدف پیدا کردن راه‌حل‌های مؤثر و عملی برای چالش‌های امنیتی پیش روی تهران در چارچوب اهداف ایدئولوژیک و ژئواستراتژیک این کشور شکل گرفته است (tasnimnews, 1395). «اندیشکده واشنگتن» می‌نویسد که ایران که مدعی داشتن قدرتمندترین و متنوع‌ترین ناوگان هواپیماهای بدون سرنشین در خاورمیانه است در دهه‌های اخیر در واقع پیشرفت‌های چشمگیری داشته است. پهپادهای ایرانی دستکم از سال ۲۰۰۴ به‌طور گسترده توسط نیروهای نیابتی آن در منطقه مورد استفاده قرار گرفته‌اند و تهدیدی ۳۶۰ درجه هستند که شناسایی و مقابله با آن سخت است (farsnews, 1401).

در این راستا منابع قدرت نظامی از دیرباز برای حمایت از متحدان و کمک به دوستان مورد استفاده قرار گرفته‌اند. حتی رفتار جنگ برای دفاع از دوستان می‌تواند منجر به قدرت نرم شود. طبق مبانی قدرت هوشمند استفاده‌ی ملایم و نه اجبارآمیز از منابع نظامی می‌تواند یکی از منابع مهم رفتار قدرت نرم یعنی برنامه‌سازی، اقناع و جذب در سیاست جهان باشد. عواملی مانند وسعت جغرافیایی، اقتصاد قوی مبتنی بر روابط گسترده تجاری و بازرگانی، جمعیت زیاد و ایستایی حکومت از دیگر منابع قدرت سخت به شمار می‌آیند. البته قابلیت‌های اقتصادی گاه به‌مثابه منبع قدرت سخت و گاه به‌مثابه منبع قدرت نرم به کار

گرفته شده است. این نکته زمانی پیچیده تر می شود که بدانیم چه توانمندی نظامی و چه اقتصادی هر دو ممکن است به نحوی به کار گرفته شوند که به مثابه منبع قدرت نرم عمل کنند (قنبر لو، ۱۳۹۰: ۹). منابع نظامی می توانند چهار نوع از اقداماتی را که مدالیته های قدرت نظامی هستند، انجام دهند: ۱- جنگیدن و تخریب فیزیکی؛ ۲- پشتیبانی از تهدیدات در دیپلماسی اجبار آمیز؛ ۳- وعده‌ی حفاظت و تأمین امنیت؛ ۴- فراهم کردن بسیاری از انواع کمک‌ها (نای، ۱۳۹۴۳: ۷۵). نکته‌ی مهم این است که منابع نظامی می تواند هم قدرت نرم و هم قدرت سخت را به وجود آورد. قدرت نرم که از صفات و خصوصیات ملایمت، توانایی، مشروعیت و اعتماد حاصل می شود، می تواند نیروی چانه زنی را به قدرت سخت نیروی نظامی اضافه کند. راهبردهایی که هر دو قدرت را با موفقیت با یکدیگر ترکیب می کنند، نشانگر قدرت نظامی هوشمند هستند (همان: ۸۷).

اعزام نیروهای مستشاری: نظریه پردازانی مانند جوزف نای بر این اعتقادند که علاوه بر زمینه‌های قدرتی که از طریق قابلیت‌های قدرت سخت ایجاد می شود، نیروی نظامی دامنه‌ی وسیعی از فعالیت‌ها شامل تبادلات افسران، برنامه‌های همیاری با سایر کشورها را در زمان صلح و جنگ بر عهده دارد. فعالیت‌های دفاعی یاد شده می توانند فرایند دستیابی به قدرت نرم را تسهیل و تسریع نمایند (نای، ۱۳۸۹: ۲۰۶). اقدام هوشمندانه ایران در اعزام مستشار نظامی به سوریه از مصادیق کاربرد قدرت هوشمند است.

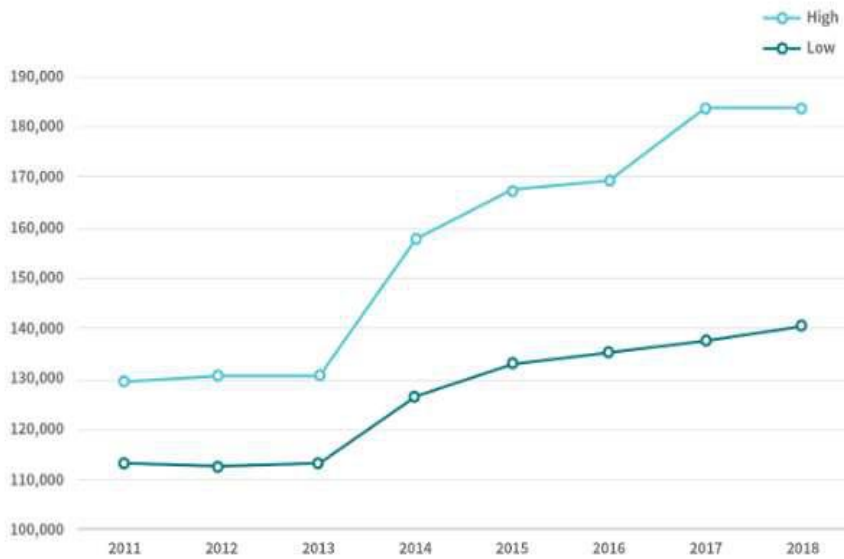
تقویت گروه‌های نیابتی: تأسیس حشد شعبی به عنوان یک نیروی مستقل نظامی در سال ۲۰۱۴ با حمایت ایران شکل گرفت. موفقیت بزرگ ایران در بسط نفوذش در عراق در دوره مبارزه با داعش صورت گرفت. مجموعه گروه‌های شبه نظامی نزدیک به ایران مانند عصایب و بدر و کتابیپ حزب الله و نجباء و ... در زیر چتر سازمان جدیدالتأسیس حشد شعبی صورت رسمی یافتند (BBC, 2019). گزارش پنتاگون بیان می دارد که نفوذ شبه نظامیان مورد حمایت ایران در نیروهای امنیتی عراق جدی است. چراکه شماری از عوامل نظامی مورد حمایت ایران مانند سپاه بدر که توسط جمهوری اسلامی تشکیل یافته و

اداره می‌شدند و پس از مدتی به وزارت دفاع عراق اضافه شدند، میزان نفوذ ایران در تشکیلات دفاعی عراق را بالا بردند. در سوی دیگر همکاری دو کشور ایران و سوریه در جنگ‌های ۳۳ روزه و ۲۲ روزه حزب‌الله و اسرائیل باعث شد تا با حمایت‌های ایران از حزب‌الله، عمق روابط استراتژیک دو کشور نیز بیش‌ازپیش گردد (ساجدی، ۱۳۹۲: ۱۷۲).

در این میان نوع تحرکات داعش در عراق به‌ویژه در کردستان عراق و مرزهای غربی ایران به‌گونه‌ای بود که جمهوری اسلامی ایران را تحریک می‌کرد تا به‌طور مستقیم در عراق درگیر شود؛ اما جمهوری اسلامی ایران، با هوشیاری به‌موقع، نه‌تنها درگیر جنگ تمام‌عیار با داعش نشد، بلکه مانع از آن شد که این گروه بتواند حوزه امنیت داخلی ایران را ناامن نماید (دانش، ۱۳۹۸: ۱۹). سرعت گرفتن و پیچیده‌تر شدن حملات به پایگاه‌های نیروهای آمریکا در عراق نشان از وضعیتی دارد که به «وخامت غیرقابل کنترل» تعبیر می‌شود. جنگجویان حزب‌الله نقش مهمی را در کمک به بشار اسد در تصرف شهر استراتژیک قسیر و در کنار مشاوران ایرانی ایفا کرد و قابلیت خود را به نمایش گذاشت (Barnes & Dacey, 2013: 5). حزب‌الله با درگیری در سوریه در دفاع و حمایت از پایگاه خود و اطمینان از حفظ مسیرهای ارتباطی از راه سوریه به لبنان باعث تقویت محور مقاومت شده است. در زمان افول قدرت اسد حضور نیروهای شیعه عراق در حمایت از اسد در سال ۲۰۱۲ با ایجاد تیپ ابوالفضل العباس که یک نیروی شبه‌نظامی طرفدار دولت از اعضای حزب‌الله لبنان و اسحاق اهل الحق و کتائب حزب‌الله است باعث شد تا توازن مبارزه با سایر نیروهای شبه‌نظامی که با مخالفان اسد در سوریه فعالیت می‌کردند به هم بخورد (Fulton et al, 2013: 8, 21). مهم‌ترین پیامد حضور حزب‌الله به‌عنوان یک نیروی مبارز در درگیری در سوریه کسب تجربه‌هایی است که در طی مبارزه توانسته است علاوه بر استفاده از تاکتیک‌هایی را که در چند سال گذشته آموزش دیده اجرا بگذارد و هم اینکه توانایی بکارگیری آن‌ها در جنگ‌های بعدی با اسرائیل را داشته باشد (Sullivan, 2014: 25). نمونه‌هایی از نیروهای تحت حمایت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی شامل

حزب الله لبنان، حشد الشعبی در عراق (شامل گروه‌هایی مانند سازمان بدر، کتائب حزب الله و عصائب اهل الحق)؛ نیروهای شبه نظامی در سوریه، از جمله حزب الله لبنان؛ حوثی‌ها در یمن؛ فاطمیون از افغانستان؛ زینیون از پاکستان؛ و چندین گروه در خاک فلسطین مانند حماس و جهاد اسلامی فلسطین است (csis,2019).

نمودار افزایش قدرت نیروهای نیابتی ایران در منطقه (۲۰۱۱-۲۰۱۸)

منبع: (csis,2019)

مانورهای نظامی: یکی از عناصر اصلی مدیریت راهبردی، توان بازدارندگی یک بازیگر است. جلوگیری از اقدامات نظامی دیگر کشورها با بالبردن هزینه‌های اقدام نظامی را بازدارندگی می‌گویند. با در نظر گرفتن اینکه دو نگاه در اتاق‌های فکر نسبت به اقدام نظامی علیه ایران وجود دارد باید گفت اتاق‌های فکر طرفدار جنگ با ایران معتقد به اقدام برای یک حمله پیش‌دستانه و غافلگیرانه هستند. این حمله می‌تواند به تأسیسات هسته‌ای محدود باشد و یا برای اطمینان خاطر از ناتوانی ایران برای اقدام تلافی‌جویانه، همه زیرساخت‌های نظامی ایران را در برگیرد. مرکز سیاست‌های امنیتی، اندیشکده سیاست

خارجی دانشگاه هاپکینز، تحقیقات سیاست خارجی، هریتیج، موسسه هادسون، پژوهشگرده ارزیابی و تحلیل سیاست خارجی و یهود در امور امنیت ملی از حامیان رویکرد اقدام نظامی علیه ایران در یک حمله پیش‌دستانه هستند؛ اما برخی دیگر از اندیشکده‌ها نیز از گزینه جنگ نیابتی حمایت می‌کنند. اندیشکده کاتو از مخالفان سرسخت ایده حمله نظامی به ایران است. با این حال در عمل دیده می‌شود که دستور کار حمله نظامی به ایران مورد توجه قرار نگرفته است. به علاوه در راستای نمایش توانمندی‌های خود مثلاً رزمایش مشترک امداد و نجات ایران و عمان در اقیانوس هند، ۲۱ فروردین ماه ۹۶ برگزار شد یا در دیماه سال ۱۳۹۹ نیز سه کشور ایران، چین و روسیه رزمایش مشابه‌ای را در دریای عمان و اقیانوس هند با عنوان «کمر بند امنیتی دریایی» برگزار کردند. نیروهای دریایی ایران، روسیه و چین در سال ۲۰۱۹ نیز در منطقه هند یک رزمایش مشترک با عنوان «کمر بند امنیتی دریایی» برگزار کردند. آن زمان رسانه‌های ایرانی برگزاری این رزمایش را پیامی مبنی بر این که «ایران منزوی نشده است» تبلیغ کردند. ایران و روسیه هم به‌طور مشترک در سال ۲۰۲۱ در دریای عمان و اقیانوس هند یک رزمایش برگزار کردند و نیروی دریایی ایران در ژوئن ۲۰۲۱ در بخشی از مانور نیروی دریایی روسیه در آب‌های خزر شرکت کرد. وزارت دفاع چین ۲۰ ژانویه ۲۰۲۲ اعلام کرد که نیروی دریایی چین یک ناوشکن موشکی، یک کشتی تدارکاتی، بالگردهای شناور و ۴۰ تفنگدار دریایی را برای شرکت در این رزمایش مشترک اعزام کرده است (farsi.alarabiya,2022). فداحسین مالکی عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس ایران برگزاری رزمایش مانور دریایی مشترک ایران، روسیه و چین در شمال اقیانوس هند را "قدرت‌نمایی قدرت‌های منطقه در مقابل بیگانگان خواند." او در گفتگو با خبرگزاری فارس به آمریکا و اسرائیل هشدار داد که این منطقه "صاحب و بزرگ" دارد، "پس نباید طمعی نسبت به منابع این منطقه داشته باشند." (BBC,2022).

اقتصاد مقاومتی: وضع تحریم‌های اقتصادی علیه کشورها می‌تواند نشان‌دهنده استفاده سخت‌افزارانه از اقتصاد باشد. بنیاد هریتیج، در کنار ترویج جنگ پیش‌دستانه علیه ایران تغییر رژیم در ایران از درون را با جدیت دنبال می‌کند. در این اندیشکده، هرگونه اعتراضی توسط مردم ایران با دقت رصد می‌شود. در این رویکرد تلاش برای تحریم نفتی ایران به‌منظور تحریک مردم به دلیل فشارهای اقتصادی تبیین می‌شود. از مصادیق دیگر قدرت هوشمند ایران توجه به بعد اقتصادی است. اقتصاد مقاومتی اقتصادی است که برای یک ملت، حتی در شرایط فشار و تحریم، زمینه رشد و شکوفایی را فراهم می‌کند. اقتصاد مقاومتی را به‌طور خلاصه می‌توان اقتصادی عنوان کرد که در آن علاوه بر تعامل پویا با دنیای خارج و استفاده از امکانات تجارت آزاد، امنیت اقتصادی کشور حفظ‌شده و نوسانات محیط بین‌المللی اقتصادی و تهدیدهای آن، کمترین تأثیر سوء را دربروند بلندمدت متغیرهای کلان اقتصاد داشته باشد. چنین اقتصادی مسلماً باید از تمام توانمندی‌های خود برای استفاده حداکثری از ظرفیت‌ها استفاده کرده و تلاش کند بر روی منحنی امکانات تولید حرکت کند. در یک اقتصاد مقاومتی، نباید تمرکز بیش‌ازاندازه بر روی یک یا چند بخش یا ظرفیت اقتصادی کشور تکیه شود، بلکه باید تلاش شود تا همه ظرفیت‌های اقتصاد به حداکثر بهره‌برداری از توان خود برسند. این موضوع به‌خصوص در مورد اقتصاد ایران از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. اقتصاد ایران دارای ظرفیت‌های بالایی بوده و به لحاظ موقعیت جغرافیایی در موقعیت ویژه‌ای قرار گرفته است. ایران از ظرفیت ترانزیتی بالایی برخوردار است (بشارت و ارسلان بد، ۱۳۹۹: ۱۱۶-۱۱۵). از آنجاکه اغلب کشورهای تولیدکننده نفت که فاقد اقتصادهای متنوع هستند از جمله ایران با کاهش تولید یا قیمت نفت با مشکلات بودجه‌ای عظیم‌تری روبه‌رو می‌شوند، این مسئله به یکی از اهرم‌های فشار اقتصادی و سیاسی آمریکا بر ایران تبدیل‌شده است و بنابراین لازم است تا در حوزه‌ی اقتصادی به تنوع روی بیاورد. از جمله اقدامات ایران توسعه محور ترانزیتی جنوب شرق و اتصال جنوب به شمال است که باعث افزایش ضریب امنیت در

جنوب شرق کشور و افزایش مبادلات اقتصادی باعث افزایش به هم پیوستگی و چسبندگی بیشتر مناطق مرزی با بخش مرکزی کشور خواهد شد (اربابی و همکاران، ۱۴۰۰: ۷۴). توسعه بندر چابهار امکان ایجاد روابط بهتر سیاسی و تجارت اقتصادی، داشتن ارتباطات مردمی را محیا می کند چراکه بندر چابهار با قرار گرفتن در مسیر کریدور شمال-جنوب و حد واسط برای برقراری ارتباط بین کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز از یکسو و کشورهای آسیای جنوب، جنوب شرق، خاور دور و اقیانوسیه موقعیت بسیار مناسبی برای سرمایه گذاری دارد.

قدرت هوشمند ایران در منطقه		
عراق	مدل متوالی	شکل متوالی استفاده از انواع قدرت، مانند مدل موازی عمل می کند با این تفاوت که به کارگیری قدرت سخت و نرم همزمان نیست. در عراق قبل از ظهور داعش روی بعد نرم افزاری تاکید شده است. اما بعد از ظهور داعش بعد سخت افزاری بکار رفته است.
سوریه	مدل متوالی	در سوریه قبل از ظهور داعش و تلاش های خارجی در سرنگونی بشار اسد برای روی بعد نرم افزاری تاکید شده است. اما بعد از ظهور داعش بعد سخت افزاری بکار رفته است.
لبنان	مدل موازی	استفاده موازی از قدرت، به کار گرفتن انواعی از قدرت نرم همراه با انواعی از قدرت سخت، به سادگی و به طور همزمان، تدریجا و متمرکز علیه چند کشور یا نقاط هدف است. در لبنان ایران علاوه بر بعد نرم بر بعد سخت همزمان تاکید داشته است.
بحرین	مدل متوالی	در بحرین ایران از قدرت نظامی استفاده نکرده است ولی تمرکز آن بر حمایت از شیعیان بوده است.

منبع: (نگارنده)

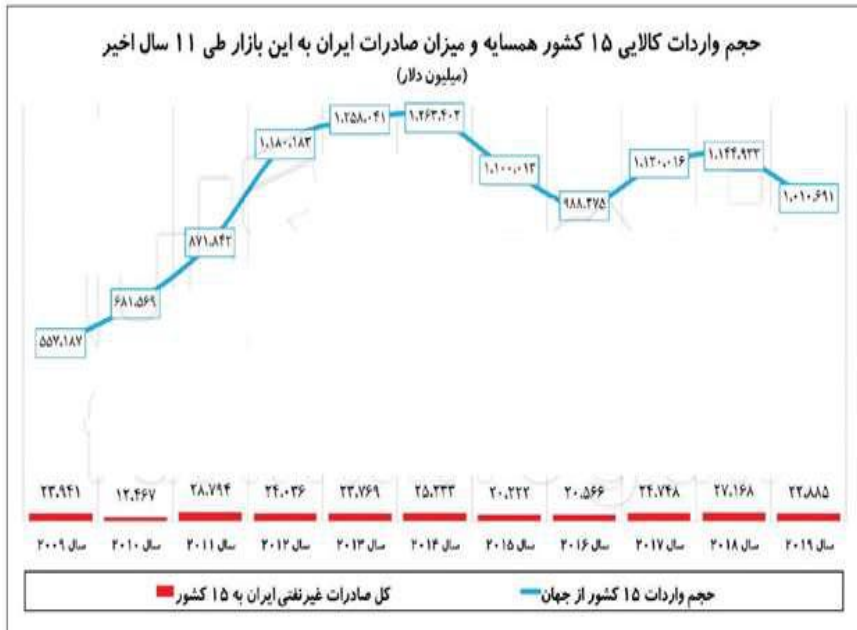
پیشنادهایی جهت افزایش قدرت هوشمند

کشورها در پرتو شناسایی و عملیاتی ساختن مؤلفه‌های قدرت در سطوح ملی و بین‌المللی، سعی در کسب منزلت و پرستیژ بین‌المللی دارند و از آنجایی که تحول گفتمانی قدرت و رویکرد نوین کشورها در عرصه سیاست خارجی به ابزار قدرت، اهمیت قدرت نرم را دوچندان ساخته است، جمهوری اسلامی ایران نیاز دارد مؤلفه‌های تولیدکننده قدرت نرم خویش را موردبررسی قرار دهد و با سیاست‌گذاری‌های مناسب، نفوذ و اقتدار بین‌المللی خویش را بیفزاید. قدرت نرم، محصول و برآیند تصویرسازی مثبت و کسب اعتبار نزد افکار عمومی جهان است که با به‌کارگیری ابزارهایی چون فرهنگ، پیشینه درخشان، آرمان یا ارزش‌های انسانی به‌صورت غیرمستقیم بر منافع یا رفتار دیگر کشورها اثر می‌گذارد؛ بنابراین، قدرت نرم پدیده‌های اجتماعی و مرتبط با مؤلفه‌های محیطی است که به نسبت سایر ابزارهای سیاست خارجی، بیشترین تأثیرپذیری را از مؤلفه‌های هویت ملی دارد. نقش رهبر منطقه‌ای، انعکاس هویت جدید ایران در قالب آرمانه‌ای اسلامی و رهایی‌بخش و نفی سلطه فراسوی مرزهاست. حرکت در این مسیر باعث قدرتمند شدن ایران در پاسخ دادن به تهدیدها و تهاجماتی شده است که برخی از رژیم‌های محافظه‌کار منطقه و قدرت‌های برتر مسلط در نظام بین‌الملل برای ایران داشتند. از این رو، الهام بخشی پیوندی از اسلام‌گرایی و ملی‌گرایی در هویت ملی جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود (قریبی، ۱۳۹۴: ۹۰). در سوی دیگر دولت‌های عضو شورای همکاری خلیج فارس (عربستان، کویت، بحرین، قطر، عمان و امارات) عملاً با توجه به نگاه خاص حکام خود، همسو با اسرائیل، دیدگاه‌های خاصی را در مورد ایران پیدا کرده‌اند و اساساً این کشور را به‌مثابه تهدیدی جدی برای خودشان می‌نگرند. درعین حال، شماری از این کشورها از اقلیت‌های شیعی نیز برخوردارند و ایران را متهم می‌کنند که سعی در فعال‌سازی این ظرفیت به نفع خود دارد (alef, 1401). کشورها برای تأثیرگذاری بر حوادث و تحولات پیرامون خود، نیازمند قدرت هستند؛ اما طبق قدرت هوشمند این قدرت صرفاً قدرت نظامی

نیست (قربانی شیخ‌نشین و کار آزما، جواد، ۱۳۹۱: ۸۹-۸۸۹). نشان دادن تصویری مثبت و مطلوب از خود که منجر به تولید جذابیت و پذیرش می‌شود یکی از مؤلفه‌های اساسی قدرت نرم است.

مؤلفه‌های فضای مجازی، اینترنت، شبکه‌های ماهواره‌ای و اطلاعاتی از ارکان اصلی قدرت هوشمند تلقی می‌شوند. ابزارهای مجازی قدرت هوشمند می‌توانند پردازش، ذخیره و انتقال اطلاعات باشند که در حوزه قدرت نرم مورد استفاده قرار می‌گیرند (جعفری، ۱۳۹۲: ۱۳۲). در این راستا با مطرح شدن قدرت هوشمند، هدف استراتژیک نیز متحول شده است. هدف در چرخه قدرت هوشمند رسیدن به جایگاه قدرت هوشمند برتر (هژمونی هوشمند) است؛ یعنی هژمونی هوشمند هم در چرخه قدرت سخت و هم قدرت نرم و هم سایبری حرف اول را می‌زند؛ بنابراین هدف در اینجا مدیریت نوین اعمال قدرت و بهره‌گیری از تمام توانایی‌ها (اعم از سخت، نرم و سایبری) برای تکامل چرخه تفوق و برتری است. توجه ایران به رسانه‌ها افزایش می‌یابد. در چهارچوب دیپلماسی هوشمند با انواعی از قدرت سخت و نرم سروکار داریم و برای توازن سازی می‌توان از موضوعات و قدرت‌های مختلف همچون قدرت نظامی، اقتصادی، فرهنگی و... استفاده نمود. توازن سازی در درون شبکه منطقه‌ای باهدف، «ثبات راهبردی» ایجاد می‌شود. این توازن سازی از طریق پیوند بین گره‌های شبکه و توزیع متناسب ارتباطات در میان چنین گره‌هایی، ایجاد خواهد شد. در اینجا، دیپلماسی شبکه‌ای وظیفه ایجاد شبکه‌های رابطه‌ای مانند شبکه‌های اتحاد و ائتلاف در درون شبکه جامع، بر عهده خواهد داشت. جمهوری اسلامی ایران برای ایجاد و طراحی شبکه خود با استفاده از ابزار دیپلماسی هوشمند باید، ابتدا به ایجاد خرده شبکه‌های ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک و ژئوکالچر مبادرت ورزد و پس از آن با استفاده از دیپلماسی هوشمند، به برقراری پیوند بین آن‌ها و ایجاد شبکه‌ی اصلی خود بپردازد. بازار کشورهای همسایه ایران شامل ۱۵ کشور دارای مرز خاکی و دریایی به دلایلی همچون سهولت دسترسی (وجود مرزهای زمینی و دریایی مشترک که باعث

کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل می‌شود)، موقعیت ممتاز ژئوپلیتیکی ایران، وجود اشتراکات فرهنگی، مذهبی، زبانی و تمدنی، محوریت ترانزیتی ایران و امکان صادرات مجدد کالاهای تولید ملی به بازارهای فرامنطقه‌ای از طریق کشورهای همسایه (در نتیجه کاهش آثار تحریم‌ها بر تجارت خارجی)، دارای اهمیت راهبردی است. ۱۵ کشور همسایه ایران همچنین حدود ۶۰۰ میلیون جمعیت داشته که در آن‌ها سالانه ۲۰۰۰ میلیارد تجارت صورت می‌گیرد. این درحالی‌که است که سهم صادرات ایران به این کشورها در سال ۱۳۹۸ در مجموع ۲۲ میلیارد و ۸۵۵ میلیون دلار بوده است که تنها ۲٫۳ درصد از واردات هزار میلیارد دلاری این کشورها در این سال را تشکیل می‌دهد (Farsnews,1399)

در نهایت میتوان پیشنهاد داد که ایران از مدل‌های دیگر دیپلماسی هوشمند بغیر از موازی و متوالی بهره بگیرد.

جمع بندی

قدرت هوشمند همان‌طور که در تعریف جوزف نای آمده بود، هم‌افزایی چهره سخت و نرم قدرت برای کسب منافع و قبولاندن نظر خود به دیگران با استفاده از تهدید یا اقناع است. قابلیت‌های ایران به لحاظ دسترسی به منابع اولیه، نیروی انسانی جوان، پیچیدگی و هوشمندی نیروهای اجتماعی و همچنین متنوع بودن زیرساخت‌های اقتصادی، آن را از سایر همسایگان خود متمایز کرده، امکانات لازم را برای ایفای نقش در نهادها و ساختارهای اقتصادی در اختیار این کشور قرار داده است. قرار گرفتن ایران بین دو حوزه‌ی بسیار مهم دریای خزر و خلیج فارس، اهمیت ژئوپلیتیکی، استراتژیکی و ژئواکونومیک خاصی به ایران بخشیده است. این نقش در زمینه‌های سیاسی و به لحاظ جغرافیایی و انتقال انرژی می‌تواند نقشی بی‌بدیل باشد (اصل رکن آبادی، ۱۳۹۶: ۸۶). کشور ایران به لحاظ جغرافیایی با پانزده کشور همسایه است. ایران به علت قرار گرفتن در کنار تنگه‌ها و آبراه‌های مهم بین‌المللی و در موقعیت دسترسی به منابع خاص و کمیاب (نفت و گاز) و از سوی دیگر ایران با سابقه تاریخی و فرهنگی خود می‌تواند شبکه‌ی ژئوکالچر گسترده‌ای را بر اساس عنصر فرهنگ، هویت، قاعده‌ی قدرت ارتباطی یا به عبارتی «قدرت نرم فرهنگی»، در کنار ابزار قدرت سخت خود در قالب قدرت هوشمند بکار گیرد. جمهوری اسلامی ایران، به‌عنوان کشوری مسلمان و شیعی، دارای پیوند جغرافیایی از طریق مرزهای طولانی با عراق، بحرین و یمن است. ترکیب قدرت سخت و نرم جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان زیربنای دیپلماسی هوشمند جمهوری اسلامی ایران و بهینه‌سازی ارتباطی و پیوندی در قالب بهبود بخشیدن به فرآیند باز خورانی بین خرده شبکه‌های شبکه‌ای متداخل منجر شد. این نفوذ معنوی و ارزشی در کنار اقدامات سخت افزاری ایران موجب شد تا قدرت هوشمند ایران در منطقه با قدرت شکل گیرد.

اقدامات ایران	محور	قدرت هوشمند
ساخت سلاح‌های پیشرفته و انجام رزمایش	پیگیری سیاست سخت‌افزاری امنیت	قدرت سخت
ایجاد هژمونی منطقه‌ای	رقابت برای کسب قدرت بیشتر	
شکل دادن به هلال شیعی و محور مقاومت	رقابت برای شکل دادن به نظم منطقه‌ای	
تأکید بر عنصر مقاومت و حمایت از دولت‌ها و گروه‌های اجتماعی و شبه‌نظامی	رقابت برای کسب نفوذ و امنیت بیشتر	
احاله مسئولیت به گروه‌های شبه‌نظامی طرفدار ایران	تقابل نظامی با احاله مسئولیت	
بسیج مردمی، رفع ایران هراسی، ایجاد تصویر مثبت از نقش ایران	پیگیری سیاست نرم‌افزاری امنیت	قدرت نرم
گفتمان محور مقاومت، بیداری اسلامی	رقابت برای کسب قدرت نرم بیشتر	
ایجاد اتحاد بین گروه‌های درون کشورها در مبارزه با تروریسم و حفظ وحدت	رقابت برای شکل دادن به نظم منطقه‌ای	
ارتباطات فرهنگی، دینی و مذهبی، رسانه‌ای، آکادمیکی	رقابت برای کسب نفوذ و امنیت بیشتر	

قدرت هوشمند بر چندبعدی نگری در تصمیمات، درک عمیق معضلات، تأمل در حرکات، فهم روابط درونی تحولات و استفاده از تمامی ظرفیتهای ابزاری در فائق آمدن بر چالش‌های گوناگون سخت و نرم تمرکز دارد. نتایج اعمال قدرت هوشمند عبارت است از:

- ۱- پذیرش به عنوان قدرتی موثر در ساختار سیاسی و اجتماعی
- ۲- محبوبیت و مقبولیت در سطح ملی و منطقه‌ای
- ۳- مشروعیت سیاسی در سطح ملی و منطقه‌ای
- ۴- توان ایجاد بازدارندگی سیاسی و نظامی
- ۵- ارتقا از یک قدرت ملی و منطقه‌ای به بین‌المللی
- ۶- توانایی تأثیر گذاری بر ترتیبات سیاسی، نظامی، امنیتی و استراتژیک ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی
- ۷- بازدارندگی و تقویت دیپلماسی و نظامی جمهوری اسلامی ایران؛

منابع

- احمدی، عباس. ایران، انقلاب اسلامی و ژئوپلیتیک شیعه. تهران: اندیشه‌سازان نور، ۱۳۹۰.
- اربابی، قاسم؛ حاجی مینه، رحمت؛ کهرازه، یاسر (۱۴۰۰)، جایگاه بندر چابهار در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، نشریه پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی، تابستان ۱۴۰۰، شماره ۴۷
- اسدی، علی‌اکبر (۱۳۹۳)، «ایران و امریکا در عراق: تنوع کنش‌ها»، فصلنامه روابط خارجی، سال ششم، شماره ۴، صص ۱۵۵-۱۲۷.
- اصل رکن‌آبادی، ایران (۱۳۹۶)، دیپلماسی هوشمند و همگرایی منطقه‌ای: ایران و جهان اسلام، رساله دکتری دانشگاه تهران
- برنا بلداجی، سیروس. روابط جمهوری اسلامی ایران و عراق نوین چالش‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها. مجلس و پژوهش، سال ۱۲، شماره ۵۰-۴۹ (۱۳۸۴).
- بشارت، احسان؛ ارسلان بد، محمدرضا (۱۳۹۹)، بررسی سیاست‌های توسعه اقتصادی کشور کره جنوبی و استفاده از آن برای برآورد الگوی تجربی رشد اقتصادی در کشور ایران، سال دوم، شماره چهارم، تابستان ۱۳۹۹
- جنیدی، رضا؛ ملائی، مسعود (۱۳۹۸)، راهبردهای مبتنی بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در مقابله با قدرت هوشمند ایالات متحده آمریکا، نشریه راهبرد سیاسی، شماره ۸، صص ۸۹-۶۵
- جلیلی، محمد (۱۳۹۹)، نقش قدرت هوشمند در کارآمدی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه باقرالعلوم (ع)

حسینیان، روح‌الله، ۱۳۹۹، نقش شهید سلیمانی در تشکیل بسیج جهانی مستضعفین /
روایتی از شجاعت حاج قاسم در عملیات مرصاد، پایگاه مرکز اسناد انقلاب اسلامی،
۱۶ دی ۱۳۹۹، بازدید از سایت به تاریخ ۲۶ بهمن ۱۳۹۹، قابل دسترس در:

<https://www.shora-gc.ir/fa/news/7445>

حیدری، جهانگیر (۱۳۹۸)، تحلیل عناصر و رفتارهای ژئوپلیتیک مؤثر بر محدودسازی و
سد نفوذ کنش‌های منطقه‌ای داعش، دانش تفسیر سیاسی، سال اول، شماره ۲، زمستان
۱۳۹۸، صص ۲۱-۴۵

دانش، اسماعیل (۱۳۹۸)، نقش شهدای مدافع حرم در امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران،
فصلنامه افق‌های نو در فقه سیاسی، دوره ۷، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۸، صص
۴۰-۷۴

ساجدی، امیر (۱۳۹۶)، سیاست خاورمیانه‌ای ترامپ؛ مطالعه موردی بحران سوریه و حمله موشکی امریکا،
فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل، سال دهم، شماره ۴۰، زمستان ۱۳۹۶، صص ۶۹-۹۲.

ساداتی نژاد، سید محمد (۱۳۹۹)، نسبت صلح عادلانه با مکتب شهید سلیمانی و جبهه
مقاومت، فصلنامه دانش تفسیر سیاسی، سال دوم، شماره ۶، زمستان ۱۳۹۹، صص
۱۶۸-۱۴۲

صباغیان، علی؛ سروستانی، عباس (۱۳۹۴)، حج و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران،
فصلنامه رهیافت انقلاب اسلامی، شماره ۳۳، صص ۱۵۴-۱۳۳
عرب پور، امیرحسین (۱۳۹۹)، شهید سلیمانی و تصویر فرامرزی گفتمان مقاومت، ۱۶ دی
۱۳۹۹، قابل دسترس در سایت بنیاد هابلیان به آدرس: <https://b2n.ir/717708>.

عرب خدری، ساناز. ضرورت‌های توسعه گردشگری مذهبی در ایران. ماهنامه خیمه،
آبان ۱۳۸۷، شماره ۴۶، ۱۳۸۷.

- فتاحی اردکانی، حسین (زمستان ۱۳۹۸)، تبیین عناصر و مؤلفه‌های قدرت هوشمند حزب‌الله لبنان»، فصلنامه علمی مطالعات سیاسی جهان اسلام، سال هشتم، شماره ۴، پیاپی ۲۳، صص ۱۵۰-۱۲۷
- قربانی شیخ‌نشین، ارسلان و کار آزما، جواد (۱۳۹۱)، فصلنامه مطالعات دیپلماسی ایران؛ فرصت‌ها و تهدیدها انقلاب اسلامی، سال نهم، شماره ۲۸
- محسنی، علی؛ جاودانی مقدم، مهدی؛ حاجی، محسن (۱۳۹۷)، تحول پارادایمی مفهوم قدرت و امنیت در عصر جهانی شدن و تاثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام پاییز ۱۳۹۷، صص ۲۰۸-۱۸۱
- قربنی، سید محمدجواد (۱۳۹۴)، مؤلفه‌های الهام بخشی و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در جهان اسلام: مطالعه سیاست‌های کلی برنامه ششم، نشریه پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال ۴، شماره ۴، ۸۶-۱۱۶
- کوچکی، سجاد؛ محبی، افشار؛ سبزی، حسین (۱۳۹۶)، راهبردهای قدرت برتر دفاعی منطقه در حوزه نظامی بر اساس سند چشم‌انداز ۴۱۴۱ شمسی، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال پانزدهم، شماره ۷۰، زمستان ۱۳۹۶، صص ۷۳-۵۴
- گلشن پژوه، محمود رضا. نقش سازمان‌های اطلاعاتی در ارتقای قدرت نرم کشور. فصلنامه مطالعات راهبردی، سال پانزدهم، شماره ۲، تابستان، ۱۳۹۱.
- مجتهد زاده، پیروز ۱۳۸۱ جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی، تهران: انتشارات سمت
- نای، جوزف (۱۳۸۹)، قدرت نرم ابزارهای موفقیت در سیاست بین‌الملل، ترجمه‌ی مهدی توالفقاری و سید محسن روحانی، تهران: دانشگاه امام صادق (ع)
- نجات، سید علی، موسوی، سید راضیه و صارمی، محمدرضا (۱۳۹۵)، «راهبرد عربستان سعودی و جمهوری اسلامی ایران در قبال بحران یمن»، فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل، سال نهم، شماره ۳۳، صص ۱۳۷-۱۷۹

ابوالحسن شیرازی، حبیب اله؛ جعفری فر، احسان (۱۴۰۱)، سیاست خارجی ترکیه در بحران قره‌باغ از منظر قدرت هوشمند، ۲۴۵- فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره دوازده، شماره پیاپی چهل‌وشش، صص ۲۷۱-۲۴۵

نظیف، طحان، ۱۳۹۹، خون شهید سلیمانی تأثیرات زیادی در سطح داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی داشت، ۲۴ دی ۱۳۹۹، سایت شورای نگهبان، تاریخ بازدید ۲۶ بهمن ۱۳۹۹، قابل دسترس در:

<http://www.irdc.ir/fa/news/6497>

Cevik, S. (2019, JUN 24). Reassessing Turkey's Soft Power: The Rules of Attraction. *alternatives, globale, local, political*, vol. 44(1) pp50-71, 58. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0304375419853751>

FULTON, W. HOLLIDAY, J. & WYER, S. (2013). IRANIAN STRATEGY IN SYRIA. Institute for the Study of War 2013.

Sullivan, M. (2014). hezbollah in syria. Institute for the Study of War.(2018). WORLD MIGRATION. International Organization for Migration (IOM).

<https://farsi.alarabiya.net/iran/2022/01/21>

<https://paydarymelli.ir/fa/news/26499>

<https://www.alef.ir/news/4010425071.html>

<https://www.farsnews.ir/news/13990602000322>

<https://www.bbc.com/persian/blog-viewpoints-50137940>

<https://www.csis.org/war-by-proxy>

<https://www.farsnews.ir/news/14010321000985>